नले तु समतिक्रान्ते कलिरप्यगमद्गृहं । ततो गतज्वरो राजा नलोऽभूत् पृथिवीपतिः । विमुक्तः कलिना राजन् रूपमात्र वियोजितः ।

इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि नलोपाख्यानपर्व्वणि नलकलित्यागे द्विसप्ततोऽध्यायः ॥ ७२ ॥

॥ बृहदश्व उवाच ॥ ततो विदर्भां संप्राप्तं मायाक्षे सत्यविक्रमं । ऋतुपर्णं जना राज्ञे भीमाय प्रत्यपादयन् ।
स भीमवचनाद्राजा कुण्डिनं प्राविशत् पुरं । नादयन्रथघोषेण सर्व्वाः सविदिशो दिशः ।
ततस्तं रथनिर्घोषं नलाश्वास्तत्र शुश्रुवुः । श्रुत्वा तु समहृष्यन्त पुरेव नलसन्निधौ ।
दमयन्ती तु शुश्राव रथघोषं नलस्य तं । यथा मेघस्य नदतो गम्भीरं जलदागमे । २८५५
परं विस्मयमापन्ना श्रुत्वा नादं महास्वनं । नलेन संगृहीतेषु पुरेव नलवाजिषु ।
सदृशं रथनिर्घोषं मेने भैमी तथा हयाः । प्रासादस्थाश्च शिखिनः शालास्थाश्चैव वारणाः ।
हयाश्च शुश्रुवुस्तस्य रथघोषं महीपतेः । ते श्रुत्वा रथनिर्घोषं वारणाः शिखिनस्तथा ।
प्रणेदुरुन्मुखा राजन् मेघनाद द्रवोत्सुकाः ॥ दमयन्त्युवाच ॥ यथाऽसौ रथनिर्घोषः पूरयन्निव मेदिनीं ।
ममाह्लादयते चेतो नल एष महीपतिः । अथ चन्द्राभवक्त्रं तं न पश्यामि नलं यदि । २८६०
असंख्येयगुणं वीरं विनङ्क्ष्यामि न संशयः । यदि चैतस्य वीरस्य बाहोर्नाद्याहमन्तरं ।
प्रविशामि सुखस्पर्शं न भविष्याम्यसंशयं । यदि मां मेघनिर्घोषो नोपगच्छति नैषधः ।
अद्य चामीकरप्रख्यं प्रवेक्ष्यामि हुताशनं । यदि मां सिंहविक्रान्तो मत्तवारणविक्रमः ।
नाभिगच्छति राजेन्द्रो विनङ्क्ष्यामि न संशयः । न स्मराम्यनृतं किञ्चिन्न स्मराम्यपकारतां ।
न च पर्य्युषितं वाक्यं स्वैरेष्वपि कदाचन । प्रभुः क्षमावान् वीरश्च दाता चाभ्यधिको नृपैः । २८६५
रहोऽनीचानुवर्त्ती च क्लीबवन्मम नैषधः । गुणांस्तस्य स्मरन्त्या मे तत्पराया दिवानिशं ।
हृदयं दीर्य्यत इदं शोकात् प्रियविनाकृतं । एवं विलपमाना सा नष्टसंज्ञेव भारत ।
आरुरोह महद्देश्म पुण्यश्लोकदिदृक्षया । ततो मध्यमकक्ष्यायां ददर्श रथमास्थितं ।
ऋतुपर्णं महीपालं सहवार्ष्णेयबाहुकं । ततोऽवतीर्य्य वार्ष्णेयो बाहुकश्च रथोत्तमात् ।
हयांस्तानवमुच्याथ स्थापयामास वै रथं । सोऽवतीर्य्य रथोपस्थादृतुपर्णो नराधिपः । २८७०
उपतस्थे महाराजं भीमं भीमपराक्रमं । तं भीमः प्रतिजग्राह पूजया परया ततः ।
स तेन पूजितो राज्ञा ऋतुपर्णो नराधिपः । स तत्र कुण्डिने रम्ये वसमानो महीपतिः ।
नच किञ्चित्तदाऽपश्यत् प्रेक्षमाणो मुहुर्मुहुः । स तु राज्ञा समागम्य विदर्भपतिना तदा ।
अकस्मात् सहसा प्राप्तं स्त्रीमन्त्रं न स्मविन्दति । किं कार्य्यं स्वागतं तेऽस्तु राज्ञा पृष्टः स भारत ।
नाभिजज्ञे स नृपतिर्दुहित्रर्थे समागतं । ऋतुपर्णोऽपि राजा स धीमान् सत्यपराक्रमः । २८७५
राजानं राजपुत्रं वा न स्म पश्यति कञ्चन । नैव स्वयम्बरकथां नच विप्रसमागमं ।
ततो विगणयन्राजा मनसा कोशलाधिपः । आगतोऽस्मीत्युवाचैनं भवन्तमभिवादकः ।
राजाऽपि च स्मयन् भीमो मनसा समचिन्तयत् । अधिकं योजनशतं तस्यागमनकारणं ।